

LETECKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK III.

Redaktor: Podplukovník Vilém Stanovský.

ČÍSLO 2.

Major Karel Stránský:

Zpravodajská služba obrany proti letadlům.

I. Nevýhody obrany.

Obrana proti letadlům — jako každá obrana vůbec — nemůže dobře spoléhat na vrcholný úspěch ani při sebe lepší organizaci, při sebe pečlivější volbě, zdokonalení, kombinování a hromadění obranných prostředků, protože se nutně zřiká vedoucí složky úspěchu, t. j. manévru, a jeho podstatného činitele: iniciativy, jsouc odsouzena čekati, zda, kde, kdy a jak nepřítel podnikne útok.

Podstatou manévru je soustřediti prostředky (ať již proti důležitému nebo slabému nebo citlivému místu protivníka, tedy za určitým účelem — cílem). To může uplatniti dobře jen útočník. Obránce se může sice do jisté míry domýšleti účelu nepřátelského manévru (cíle leteckého útoku), je-li však takovýchto předpokladů mnoho, je nucen jaksi rozředit své obranné prostředky, aby mohl čeliti většímu počtu možností. Tím je nucen zeslabit se ještě více: zřiká se převahy sil.

Obrana proti letadlům je po této stránce v nevýhodě ještě větší, než je obrana proti nepříteli pozemnímu.

Defensiva na zemi „láme materiální mohutnost a sílu nepřítel“ (srovnej s čl. 221-G-V). Vedle tohoto jaksi negativního smyslu má však pozemní defensiva ještě i určitý smysl (účel) kladný, totiž čeliti nepříteli do č a s n ě, aby se později neb i současně jinde mohla uskutečniti ofensiva, při níž jedině lze uplatniti všechny složky úspěchu a tak dosáhnouti úspěchu vůbec.

Příčteme-li proto defensivě proti pozemnímu nepříteli alespoň tento kladný operační a taktický smysl (účel), t. j. získati čas, potřebný k přípravě protiofensivy nebo k provedení ofensivy jinde, může se u každé obranné akce na zemi mluvíti o úspěchu i vrcholném, a to i tehdy, když „přímého účelu“ obrany, udržeti terén, nebylo doslovně dosaženo.

Takový účel nemůže sledovati obrana proti letadlům. Co tedy můžeme od ní požadovati při srovnání s obranou proti pozemnímu nepříteli? Jaký účel může míti obrana proti letadlům?

1. „Lámati mohutnost a sílu“ leteckého útočníka (t. j. způsobiti mu ztráty v takové míře, aby se zřekl alespoň soustavných denních útoků na jeden a týž cíl).

2. Zmenšiti účinek leteckých útoků.

Příznějme si však, znovu to připomínám, že nelze od obrany proti letadlům očekávati úplné z a m e z e n í leteckých útoků.

Čtěli-li bychom toho dosáhnouti, nepodaří se nám ani teoreticky se dopočítat potřebného počtu obranných prostředků (stíhacího letectva a dělostřelectva proti letadlům). Znásobme jejich sílu do fantastických rozměrů a přivedme obranu ad absurdum — budeme-li pak míti obránce silnějšího než útočníka nejen v celku, ale i na každém místě možného útoku.

Ale není ani třeba zabíhati do absurdnosti. Stačí si připomenout účel každé defensivy vůbec, zdržet a vydržet. U leteckých útoků: vydržet. Vydržel je Londýn, vydržela je Paříž — než dozrálo ovoce konečné ofensivy na zemi.

Byly-li letecké útoky tenkrát méně mohutné, než mohou být dnes, byly také prostředky obrany méně účinné a organizace obrany byla v plenkách. A o to jde: zdokonalit organizaci (prostředek laciný!) do největší míry, aby bylo lze poměrně lacinými a dosažitelnými prostředky splnit co nejstřízlivěji formulované úkoly obrany proti letadlům, jak jsou shora naznačeny a jak si je dále ještě objasníme.

Proto zdůrazňujeme podmínku „přísného šetření sil“, jak tomu je u obrany proti pozemnímu nepříteli (srovnej s článkem 365-G-V, poslední odstavec), ještě více u obrany proti letadlům. Ušetřenou tak hřivnou přispějme, byť i nepřímou, tam, kde vrcholný úspěch je možný, totiž v ofensivním podnikání at' leteckém nebo pozemním (v tomto zejména). Konkrétněji domyšleno, usilujeme při budování, přípravě a zasazování letectva spíše o prospěch armád v poli, z nich pak nejvíce o prospěch armád ofensivních a snažme se i v pozemní OPL. našetřit co nejvíce branců ve prospěch vojsk v poli. (Účelnější organizací, na př. hlásné služby, lze ještě dost ušetřit, jak později naznačím.) Chtěl bych přispět k zhodnocení důležitosti obrany proti letadlům, ale ne za cenu upřílišněných požadavků co do počtu prostředků (spíše naopak), nýbrž s úmyslem poukázat na nevyčerpané dosud možnosti organizační. Cena, jakou platila na př. Anglie ve světové válce, aby zmírnila účinky náletů něm. letectva a konečně je i zamezila, byla příliš vysoká, abychom jen mohli pomýšlet na podobný dosah své OPL. Podle údajů něm. kapitána řad. lodí Hollendera — snad poněkud přepjatých — vyžadovala protiletadlová obrana britského teritoria nakonec 500.000 mužů (přímo nebo nepřímou) spolu s ohromným počtem děl, letounů a jiných prostředků. (Hans Ritter, Der Luftkrieg.)

Jestliže jsme již zabředli do srovnávání podmínek obrany proti pozemnímu nepříteli s podmínkami OPL., bude na místě připomenouti, že u obrany proti pozemnímu nepříteli je i jinak méně nevýhod. Je přec ještě jakási možnost uplatnit manévry v pozemní obranné bitvě, alespoň palbou dělostřelectva, a do značné míry lze snad uskutečnit i volbu bojiště. Toho však nemáme u obrany proti útočníku leteckému.

Směry, odkud se může přiblížit, jsou příliš četné, abychom se mohli s jistotou ustanovit na jednom z nich — a tak voliti prostor utkání.

Počítati pak s možností soustředění paleb baterií chránících týž objekt nelze ani v nejpříznivějších případech dříve, než po několika minutách; o tom pak, že by snad mohly zasáhnouti baterie chránící jiné objekty, ani nemluvíme.

II. Účel obrany.

Hledáme stále ještě prostředky, jak nejlépe splnit úkol obrany proti letadlům. Nejsou to jenom prostředky, nýbrž i organizace příprav a pasivních opatření a velení organizace velení.

Stačilo-li k výrobě a zasazení nových bojových prostředků často jen několik neděl, nestačilo k vybudování dobré organizace pasivních opatření a velení ani mnoho měsíců. To poznamenávají právě Němci (gen. Hoepfner a kpt. gšt. Ritter), kteří ve věcech organizačních jistě nebyli

nováčky. Nelze tvrditi, že bychom právě tento cenný poznatek z válečné historie brali vážně na vědomí. Věnujeme se pečlivému výběru a studiu bojových prostředků, ale problém organisace, zejména velení, stále ještě zůstává popelkou, ač je to z prostředků obrany snad nejlacinější.

Poznat a objasnit si účel — znamená dát se na správnou cestu, jak nejlépe splnit úkol. Pokusme se objasniti účel obrany proti letadlům podle uvedených již dvou vět:

1. Lámati mohutnost a sílu leteckého útočníka.
2. Snížití účinek leteckých útoků.

K 1. Proti útokům nepřátelského letectva v e d n e lze se za určitých okolností i ubránit. Za dne se v OPL. (obraně proti letadlům) uplatní i stíhací letectvo, jehož akce může využití úspěchu DPL. (dělostřelectvo proti letadlům). Jde jen o to, zda stíhací letectvo může býti zavčas a v dostatečném počtu v žádoucí pohotovosti, t. j. ve vzduchu nad předpokládaným místem leteckého útoku. To je možné jen tehdy, má-li první linie hlásek dostatečný odstup od místa útoku, aby v době, které nepřítel potřebuje k doletu u této první linie hlásek až k místu útoku, mohlo býti stíhací letectvo avisováno, aby startovalo a dosáhlo žádoucí výšky.

Uvážíme-li, že masy dnešních válečných bombardovacích letounů mají cestovní rychlost 160—200 km (nepočítejme s rekordními výkony speciálních jednotlivých strojů), a uvážíme-li, že stíhací letectvo potřebuje asi 20 minut pro návěští, start a dosažení výšky 3000—4000 m; můžeme kalkulovati, že nutný odstup 1. linie hlásek od místa útoku je nejméně 60—70 km. (Počítáme-li se vzrůstem rychlosti bombardovacích letounů, můžeme počítat i se vzrůstem stoupavosti a pohotovosti k startu u stíhacího letectva, takže se náskoky obou kategorií letectva zase navzájem vyrovnávají; poměr zůstává stejný, kalkulovanou vzdálenost 60—70 km lze tedy na dohlednou dobu považovati za konstantní.)

*

V každém případě je třeba pečovati o bezpečně fungující zpravodajskou službu obrany proti letadlům (ZOPL.), jež má za úkol:

a) získávati zprávy nejen o typech nepřátelských letounů, o jejich vlastnostech a možnostech, ale také o letištích, z kterých se nálety konají. Z toho totiž lze usuzovati na možné cesty a cíle útoku;

b) získávati zprávy o pumovém materiálu a jeho účinku explozivním, zápalném, chemickém a biologickém a podle toho připravovati všeliká pasivní opatření proti němu;

c) získávati zprávy, jaksi bezprostředně, o startu nepřátelských letounů a v každém případě alespoň o přeletu státních hranic (fronty).

(Dotýkám se již zde — předběžně — jádra tohoto pojednání, t. j. nutnosti zpravodajské služby u OPL., abych ukázal, jak značně je kalkulace možností stíhacího letectva závislá na znalosti možností nepřátelského leteckého materiálu.)

Vidíme, že se z aktivních, tedy čistě vojenských prostředků zajímá o ZOPL. především vlastní stíhací letectvo — neboť ono potřebuje nejvíce času, aby bylo uvedeno do žádoucí pohotovosti.

Ostatní aktivní prostředky (dělostřelectvo, kulometry) nejsou tak závislé na ZOPL., zejména na jeho hlásné službě (proč tedy v mnohých armádách je to dělostřelectvo, kterému je svěřeno organisovati v míru hláskou službu, a proč to není letectvo?).

*

Z toho, co tu uvedeno, vyplývá, že za určitých okolností lze s úspěchem čeliti denním bombardovacím náletům, když DPL. spolu se stíhacím letectvem způsobí nepřátelskému bombardovacímu letectvu takové ztráty, že se raději zrekne soustavných denních náletů na jeden a týž cíl. Může je pak prováděti s menšími ztrátami již jen v noci — kdy účinek je z mnoha důvodů menší. (Noční nálet konají jednotlivé letouny v určitých časových intervalech, útočník se tak zříká hromadného současného zasazení a překvapení. Konají jej ve tmě, takže se tím zmenší možnost zasažení cíle, není-li dobře osvětlen, ba ztíží se dokonce i jeho nalezení: v noci je přec jen spíše možno zblouditi než ve dne. Konečně též i ona nepopíratelná skutečnost, že osamocený letoun se spíše vyhne nebezpečí, jež mu hrozí od OPL., i za cenu nesplnění úkolu než skupina vedená vyšším velitelem, je příčinou menšího účinku náletů jednotlivých letounů.) To se na př. podařilo anglické teritoriální OPL., že působila stále větší ztráty denním bombardovacím skupinám Němců a nutila je k útokům nočním, až i tyto útoky (od května 1918) ustaly. Ukázalo se, že účelu OPL., „lámati sílu útoků“, lze vyhověti a že způsobenými tím ztrátami lze zameziti alespoň soustavné útoky denní.

To lze předpokládat i za dnešního stavu věcí, neboť technický pokrok, podle kterého se zdokonalilo bombardovací letectvo, zvýšil alespoň ve stejné míře účinnost i u prostředků OPL.

K 2. Zmenšiti účinek leteckých útoků.

Tento účel — smysl obrany proti letadlům — je neméně důležitý nežli účel v 1. rozvedený, protože i to lze uskutečniti — a co hlavní — lacině.

Tohoto účelu dosáhneme prostředky aktivními a často i pasivními, není-li po ruce dosti prostředků aktivních.

Aktivní prostředky přispívají k zmenšení účinku leteckých útoků tím, že nepříteli co možná zabraňují, aby nemohl doraziti do chráněných prostorů, že jej napadají a ruší při útoku, ruší jeho předurčený útočný manévra jak před cílem, tak i v průběhu bombardování, ruší klidné a přesné míření bombometníků, konečně ruší i jeho návrat a způsobují mu ztráty.

Selhaly-li aktivní prostředky buď zcela, neb i jen částečně, dochází na prostředky a opatření pasivní, aby zmenšily účinek nepřátelského bombardování, jestliže se nepříteli podařilo dosáhnouti cíle. Jde tedy o to, vyčerpat i v pasivní OPL. všechny možnosti, zejména prostředky laciné, a uvidíme, že právě zde to bude především složka organisáční, která nejvíce přispěje k dosažení sledovaného účelu, t. j. k zmenšení účinku bombardování.

Toho dosáhneme tím snadněji, čím pohotovější budou všeliké pasivní prostředky, orgány a opatření.

Nelze ovšem požadovat, aby taková nejvyšší, řekněme, stoprocentní pohotovost byla trvalá.

Nelze požadovat, aby ve všech městech i na jiných místech, která by mohla býti napadena, byly v trvalé pohotovosti úplné sbory hasičské, policejní a jiných pomocných institucí, aby práce v továrnách a ruch v městech byl trvale zastaven aneb i jen snížen, nebo aby obyvatelstvo žilo většinou ve sklepích.

Zde je nejvíce třeba zpráv o možném nebezpečí leteckých útoků vůbec, o jejich možnostech, o jejich prostředcích a jejich účinnosti, o ochraně proti nim, ale také zpráv přímých, t. j. návěstí o blížícím se nebezpečí po uskutečněním právě přeletu státních hranic (fronty) nepřátelskými bombardovacími jednotkami. Čím přesnější budou tyto zprávy, tím více se podaří zmenšiti účinek leteckého útoku nejen v místě útoku samém, ale i v celé oblasti, lokalisujeme-li vzrušení obyvatelstva, omezíme-li je na místo bezpečně zjištěného útoku a omezíme-li je na dobu opravdu nejnutnější. Pak můžeme také požadovati stoprocentní vypětí pohotovosti pasivní OPL. Časté plané poplachy a současné poplachy v přílišném počtu míst zmenší účinnost pohotovosti, zmenší i pracovní výkony zápolí — za války dvojnásob důležité — a rozleptají morální hodnoty národa.

I tu vidíme, že je to zase z p r a v o d a j s k á s l u ž b a, na které se zakládá dobré působení pasivní OPL. a která je proto vedoucím článkem celé organizace. Ze zpráv o nepřátelských prostředcích a možnostech čerpáme látku pro účelná opatření proti nim — zejména pro poučení obyvatelstva; zprávy bezprostřední — o blížícím se nebezpečí — umožňují uvést všechna opatření v chod tam, kde hrozí nebezpečí. Dobrá zpravodajská služba — do třetice — přispívá však i k celkovému uklidnění a pocitu bezpečnosti tím, že nevydáváme obyvatelstvo úplně na pospas nějakému p ř e k v a p e n í se strany nepřítele.

Tuto třetí okolnost si jistě ani dobře neuvědomujeme, a přece je to právě ona, která nejvíce přispívala k zmenšení účinků nepřímých, morálních. Srovnajme jen účinek přímý a nepřímý, jak jej způsobily německé nálety na Londýn.

„Letecké bombardování způsobilo za celou dobu od května 1915 až do května 1919 škod asi za 2 miliony liber šterl.: zničeno 174 budov, vzniklo 244 velkých požárů, poškozeno 619 budov.“ (Hans Ritter — Luftkrieg.)

„V různých 13 týdnech roku 1916 se objevily německé letecké jednotky nad oblastí Cleveland. Tím se snížila roční těžba v železářském průmyslu o 390.000 tun, t. j. asi o šestinu celoroční těžby. Na jemných mechanických a jiných precisních pracích dělníků bylo ve dnech leteckých poplachů mnohem více chyb než jindy a stejnoměrný chod výroby velmi utrpěl.“ (Some Reflections on Air Warfare, Edinburgh Review, January 1924.)

Podle anglických a francouzských zkušeností (J. W. Spaigt a J. Mortane) poznamenává H. Ritter, že letecké útoky na Paříž a Londýn způsobily v obou zemích především velké pobouření obyvatelstva proti vládám a vojenské správě, protože byly z nedostatku předvídatosti a příprav proti prvním německým náletům bezmocné. Obzvláště za to trpěli francouzští letci v Paříži, kteří byli i hrubě napadáni, ukázali-li se na veřejnosti, jako by oni byli vinní nedostatečnou obranou proti letadlům. (Je zajímavé a poučné, že veřejnost požadovala odpovědnost především od letců — ne od generality, štábů nebo dělostřelců. Je to

zase o důvod více, že letectvo nemůže zůstat bez zájmu o dobrou organizaci OPL. — zejména o organizaci služby zpravodajské, která, protože se dotýká jen leteckého materiálu nepřítele, může logicky býti dobře spravována jen odborníky leteckými.)

III. Zpravodajská služba OPL.

Dříve jsme musili objasniti taktické pojetí OPL., než přikročíme k rozboru zpravodajské služby samé, k vlastnímu to předmětu tohoto pojednání. Také bylo třeba poukázati nejprve na důležitost této vedoucí složky organizační a vytyčiti účel a směr její práce.

Francouzský podplukovník Vauthier (ve svém díle „Le danger aérien et l'avenir du pays“) první vystihl a nastínil velkorysou zpravodajskou službu protiletadlové obrany proti dosavadním praktikům, kteří se spokojují více méně jen jedním z článků této ZOPL. hlásnou službou — a omezují své úsilí jen na organisování a zlepšování hlásné služby. Ani u nás se nemůžeme honositi větší péčí o tuto věc, než tomu je jinde — vyjímajíc naše dělostřelce proti letadlům, kteří nedají, aby tato tak důležitá větev OPL. zcela zaschla.

Podplukovník Vauthier zdůrazňuje nutnost dobré organizace zpravodajské služby již v míru a naznačil také způsob, jak by měla pracovati.

Požaduje zřízení zvláštní nezávislé zpravodajské služby, podřízené přímo nejvyšším velitelstvím OPL.

Podmínkou ovšem jest, aby takové velitelství vůbec existovalo.

Němci dospěli již v roce 1915 k poznání, že bez řídicího orgánu s velitelskou pravomocí nelze pracovati a také hned v následujícím roce uskutečnili novou organizaci s takovýmto velitelstvím v čele.

Zřídili dokonce i vlastní povětrnostní službu a podřídili ji přímo obraně proti letadlům.

Podle názoru pplk. Vauthiera není však přímé podřízenosti ani třeba a stačí, když si příslušné orgány OPL. vyžádají několikrát denně povětrnostní zprávy a předpovědi, aby se podle nich daly odhadnouti možnosti nepřátelských útoků se zřením na počasí. Zajisté že to stačí — jde jen o to, zda spolupráce s povětrnostní službou je předvídána, připravena a nacvičena.

Nelze přece všechno odkládati na poslední okamžiky!

Jaký význam má povětrnostní služba pro OPL.?

Zcela mimořádný! Nepřátelské letecké útoky jsou ve velmi značné míře závislé na počasí. Zjišťování a předvídání počasí se děje podle stejných method jak u vlastní povětrnostní služby, tak i u protivníka.

Proto není nesnadné, určití stupně pravděpodobnosti útoků letectva, pokud to závisí na počasí.

Velitelství OPL. pak zpravuje v určitých denních hodinách všechna místa poplachu (ona místa a města, která považujeme za možné cíle útoků a kde je z téhož důvodu připravován poplach). Přispívá tak k uklidňování obyvatelstva alespoň v dobách, kdy počasí činí nálety nepravděpodobnými.

Pro aktivní prostředky mají tyto povětrnostní zprávy ten význam, že mohou dočasně upustit od nejvyšších stupňů pohotovosti, unavující někdy více, než lecjaká činnost, anebo že mohou prováděti ony nezbytné

úkony, které jinak ohrožují obrannou pohotovost. Je to na př. změna sestavy baterií a světlometů, kterou je nutno občas prováděti pro utajení nebo zlepšení postavení; z týchž důvodů je někdy nutná i změna letišť stíhacích jednotek, které pomáhají v obraně proti letadlům.

(Nelze zabrániti tomu, aby nepřítel časem nezískal zprávy o sestavě dělostřelectva proti letadlům a letišťích stíhacích jednotek a podle toho nevolil způsob, jak prováděti bombardování.)

Mohl by pak do jisté míry i neutralisovat naše obranné prostředky útokem krycích skupin, který by předcházal přímo před bombardovacím náletem. To je důvod, proč je třeba čas od času měniti sestavu DPL.)

Povětrnostní služba může konečně určovati se značnou pravděpodobností i směr útoku bombardovacího letectva a někdy i směr náletu.

Dnešní mechanické zaměřovače umožňují určitou přesnost bombardování jen tehdy, jsou-li pumy shozeny ve směru nebo proti směru větru. Míru oprav stranového větru lze jen odhadovati. Proto volí útočník směr náletu zásadně podle směru větru — nejlépe po větru.*) Volí konečně i směr náletu tak, aby co nejrychleji dosáhl cíle útoku, aby překvapil a vyhnul se zásahu stíhacího letectva.

Chce-li tedy rychle dosáhnouti vnitrozemí nebo dokonce středu země, kterou svým územím zčásti obklopuje, je nejpravděpodobnějším směrem náletu a návratu směr po větru. Rychlostní rozdíly různých druhů letounů ve směru po větru se značně vyrovnávají, takže při pronásledování stíhacím letectvem snadněji unikne, než proti větru nebo za bezvětrí.

Měl-li by na př. útočník voliti směr náletu na Prahu za silného jihozápadního větru, mohl by dosáhnouti cíle (Prahy) ze směru od Šumavy a pak při návratu dosáhnouti hranic ve směru na Krkonoše přibližně v stejné době jako nejkratší cestou náletu a návratu při bezvětrí, t. j. ze směru od Krušných Hor.

Při tom by měl tu výhodu, že by nemusil před cílem zvlášť manévrovati, aby naletěl na něj podle směru větru.

Vidíme, že se sestava obranných prostředků může do jisté míry přizpůsobovati nejpravděpodobnějším směrům náletů i podle údajů povětrnostní služby. Tato služba může také přispívati při vypočítávání času, který zbývá k provedení poplašných opatření.

Síla větru působí však také na akční radius letounů.

Pplk. Vauthier (Le danger aérien l'avenir du pays) uvádí jednoduchý vzorec, podle kterého lze tento vliv určit: $\frac{r^2}{R^2}$ (r = vteřinová rychlost větru, R = vteřinová rychlost letounu). Příklad: $r = 10$ m, $R = 50$ m; $\frac{r^2}{R^2} = 4\%$.

V tomto případě se dolet zmenší o 4% (při stejném směru a stejné síle větru za letu k cíli i zpět).

Poloha a rozměry našeho státu jsou však takové, že není vůbec třeba uvažovati o možnostech doletu nepřátelského letectva, i kdyby jeho stroje byly málo výkonné.

*) Vlastní bombardování, zvláště mnohých objektů, provádí se však nejvýhodněji ve směru proti větru, neboť úchytky v dohozu jsou menší, než při bombardování po větru.

Tyto zhruba jen nastíněné možnosti povětrnostní služby s dostatek ukazují její důležitost pro OPL. a oprávněnost požadavku úzké spolupráce a jejich příprav a určitého výcviku v ní již v míru.

(Je ovšem třeba nejprve rozřešiti problém organizace zpravodajské služby u vrchního velení OPL. vůbec.)

V míru odhaduje zpravodajská služba možnosti nepřátelských leteckých útoků, přihlížejíc při tom k leteckým rekordům a k výkonům dopravních letounů možného nepřítele, zejména k jejich nosnosti, rychlosti a dostupu.

Sleduje pozorně odborné časopisy ciziny, výstavy a vůbec všechny příležitosti, kde lze získati zprávy o běžných typech i prototypch letounů evropských států, které spadají do zájmového okruhu naší obrany proti letadlům.

Obtížnějším úkolem ZOPL. je získávání zpráv o pumovém a jiném možném útočném materiálu cizího bombardovacího letectva.

Jsou to především bojové chemické látky, které mohou býti vážným překvapením, protože je vždy třeba značného času, než se nalezne účinná ochrana proti nim.

Vauthier zdůrazňuje důležitost chemické zpravodajské služby nejen proto, aby se rychle zajistila účinná ochrana proti bojovým chemickým látkám, ale také proto, aby stejným způsobem mohly býti co nejrychleji uskutečněny odvetné nálety. „Za světové války jsme potřebovali 10 měsíců, než jsme mohli na útok Němců z dubna 1915 odpověděti stejným plynem (chlorem), sedm měsíců jsme potřebovali na odvetu fosgénem, jedenáct měsíců na odvetu yperitem.“ (Lefebure — *L'Enigme du Rhin* a C. Moureu — *La Chimie et la Guerre*.) Paříž 1922 (Payot).

Orgány, zkoumající po této stránce možnosti nepřátelských útočných prostředků, mají býti již v míru přiděleny nejvyššímu velitelství OPL., aby předvíдалy a navrhovaly způsob ochrany a dávaly místním výborům civilní obrany příslušné pokyny, a když by bylo třeba, i materiál pro poučení širších vrstev obyvatelstva.

Vhodným poučením těchto místních výborů a tím i obyvatelstva dosáhneme toho, že obavy z nebezpečí, zejména chemických bojových látek, budou uvedeny na střízlivou míru. Neodborné a senační novinářské články způsobují neoprávněné a přemrštěné obavy, kterým lze čeliti jediné dobře organisovanou propagandou a šířením střízlivých informací o možnostech leteckých útoků bojovými chemickými látkami, kterých se obyvatelstvo, ač nejméně právem, nejvíce obává. Tohoto obávaného účinku může býti totiž dosaženo jen za dostatečné koncentrace bojových chemických látek, které však za dnešního stavu nelze ani při větším počtu velkoletností dobře dosáhnouti.

Ale ani jiných útočných prostředků — na př. trhacích pum — není třeba se tolik obávat. Účinek nemusí býti tak veliký, jak by se na první dojem zdálo, a lze jej velmi značně snížit vhodnými opatřeními pasivními, zejména rozvázným, ukázněným a účelným chováním obyvatelstva v době poplachu, jak toho bylo časem dosaženo v místech častých poplachů za světové války.

Na počátku války a ještě v roce 1915 bylo obyvatelstvo míst, ohrožovaných leteckými útoky, bezradné a deprimované, takže obvyklý chod života byl citelně brzděn (ačkoliv materiální účinky leteckých útoků byly nevalné); postupem času, jakmile se zlepšila organizace pasivní OPL., zejména služba informační, zlepšil se celý stav věcí.

Také počet mrtvých a raněných civilních obyvatel v místech útoků podstatně klesal (podle německé statistiky v roce 1918 již jen asi 15% a 10% ztrát z roku 1914).

Vidíme, že dobře působící informační činnost OPL. je založena na dobře organisované a odborně vedené zpravodajské službě, že je na ní přímo závislá a že jí proto má být přímo podřízena.

Z dosud uvedených poznatků vyplývá, že se do zpravodajské služby obrany proti letadlům (ZOPL.) nutně vřadí tyto složky:

skupina (neb oddělení), která sleduje vývoj letectva v cizině (nazveme ji zpravodajskou skupinou leteckou);

skupina, která má za úkol sledovati vývoj pumového a chemického útočného materiálu v cizině a určovati způsob ochrany a opatření proti němu (zpravodajská skupina chemická a zbrojní);

skupina, která má za úkol informovati a poučovati orgány civilní obrany (tiskem, rozhlasem, přednáškami) a působiti svým vlivem na tisk a jiné veřejné projevy tak, aby objasnění nebezpečí leteckých útoků a ochrany proti nim bylo vedeno odborně a jednotně (skupina informační);

skupina, pečující o styk s orgány služby povětrnostní (vojenské, státní a jiné), nebo ještě lépe skupina, která soustřeďuje a řídí jejich činnost (skupina povětrnostní).

Další nezbytnou složkou zpravodajské služby je odborná knihovna, slučující a třídící všechny hodnotné odborné knihy a časopisy ciziny, jakož i relace a výsledky studií vlastních odborníků a ústavů. (Právě tímto nedostatkem velmi trpíme, tříštíme své úsilí na několik míst, nemáme záruky úplnosti a ostatně ani hospodárnosti, jak by ji skýtala ústřední odborná knihovna.)

Zpravodajská služba OPL., v míru vybudovaná a zaručující souhru a jednotné úsilí všech uvedených složek již v míru, musí být ovšem podřízena přímo nejvyššímu velitelství mírové organizace armády, aby měla dostatečnou autoritu, kompetenci a hodnotu a aby nebyla zbytečně nákladná.

Za války, kdy se zvětšují obtíže zpravodajské služby, jde o to, aby se doplnila novou složkou zpravodajskou. Je to služba návěštní, která má za účel podati zprávu o konkrétním, přímo hrožícím nebezpečí nepřátelského leteckého útoku.

Má za účel zjistiti letecké základny, z nichž útoky mohou vycházeti, a protože zřídka kdy je možné podati zprávu o odletu bombardovacích skupin z nepřátelského letiště, má zjistiti aspoň místo a dobu přeletu hranic (fronty) a sledovati pak směr letu ve vnitrozemí.

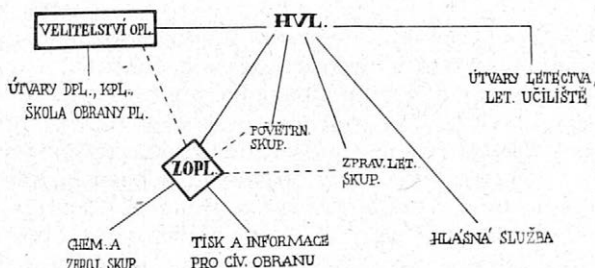
Třebaže myšlenka, sčezit nepřátelská letiště bombardovacích jednotek i vlastními zvědnými letouny ve velkých výškách a dát jimi radio-telegraficky hlásit start nepříteli, je velmi lákavá, není, bohužel, prakticky uskutečnitelná pro velkou spotřebu takových zvědných letounů a pro překážky povětrnostní. (Velmi jasných dnů s dalekou dohledností je u nás v roce hodně málo.) Jde tedy jen o to, zjistit a sledovat nepřátelský nálet, počínaje od jeho přeletu hranic (fronty) a zpravit o něm příslušná místa. To je úkolem zvláštní složky obrany proti letadlům — hlásné služby, která třebas ideově se dotýká zpravodajské služby, působící již v míru, nemusí být její organickou složkou, ba je lépe, je-li v míru

podřízena přímo nejvyššímu velitelství letectva, a to z důvodů, které jsem již naznačil a které ještě rozvedu.

Než ještě pojednáme zevrubněji o hlásné službě, můžeme tu načrtnouti kostru organizace ZOPL. a její vzájemnou závislost — jak by se podle účelu vnucovala.

Příprava, výcvik a odpovědnost vyžadují jiné organizace v míru, pohotovost a účelnost jiné organizace za války.

Mírová organizace:

velitelství OPL. ... 2 důstojníci (i s velitelem)

ZOPL. 2

chem. a zbroj. skup. 2

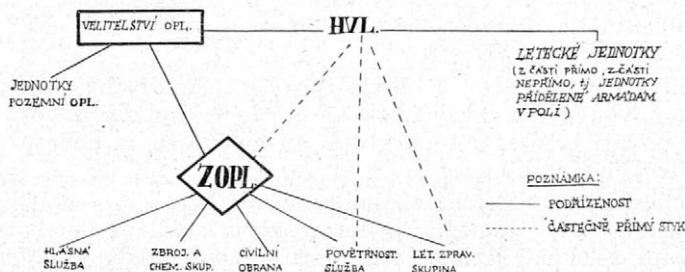
tisk a inform. 2-3

povětrn. skup. 1 důstojník

zprav. let. skup. 1-2 důstojníci

hlásná služba 1 důstojník

Za války:

Celá organizace nevyžaduje ani mnoha osob ani velikého nákladu, zaručuje však soulad úsilí funkcí již existujících a především:

upravuje zřetelně odpovědnost za přípravu a výcvik a sdružuje odborné činitele, mající stejný velký úkol.

Není ovšem příjemné, přizpůsobovati se i v organizaci stále znovu a znovu novým a zase novým požadavkům, protože organizace jednou již „zaběhaná“, funguje bez třenic. Je to však údělem mírové armády, aby stále usilovala o zlepšení po všech stránkách, tedy i v organizaci, a je jen ku prospěchu věci, jsme-li věčně nespokojeni i s výsledkem, jehož jsme právě dosáhli.

IV. Hlásná služba.

Nemám v úmyslu popisovati hlásnou službu, jak se u nás praktikuje, ani poukazovati na její přednosti nebo nedostatky.

Naše organizace je s dostatek známa a popsána v příslušných předpisech.

Ostatně se na příslušných úředních místech usiluje o stálé zlepšování chodu hlásné služby, vždy podle posledních zkušeností ze závěrečných cvičení — jako se to děje i ve všech jiných vojensky významných státech.

Přesto nebude na škodu, poukázati na určité zásady, kterými má býti řízena snaha o zlepšení.

Je to především účelnost a úspornost.

K dobrému řešení dospějeme nejen přemýšlením a zkoušením, ale i srovnáváním s organizacemi jiných vojensky významných států. Dobrým podnětem k takovému srovnání je publikace německého majora Bogatsche a A. Gieslera v srpnovém čísle 1931 časopisu „Gasschutz und Luftschutz“, Berlín, a uvedená již kniha francouzského pplk. Vauthiera, jejichž poznatky zde místy i uvedu.

Základy organizace hlásné služby jsou ve všech větších státech stejné.

Jde o utvoření dvou až tří pásem hlásek, z nichž nejpřednější je co nejdále od předpokládaných míst útoku (tedy poblíž státních hranic). Názory o vzdálenosti druhého a třetího pásma se již rozcházejí — což ostatně vyplývá z polohy a velikosti té oné země.

Pásma hlásek jsou pak dělena na úseky (pravidelné nebo nepravidelné, což jest zase závislé na struktuře hospodářské, na směrech možných útoků a na možnosti spojení). Každý úsek má sběrnou hlášení (poplachovou stanici), která hlášení z úseku soustřeďuje, třídí, hodnotí a zužitkuje tím, že avisuje místa poplachu ve vlastním úseku nebo poplachové stanice sousední a ovšem ústředí obrany proti letadlům.

Tak na př. má Anglie systém tří pásem, organisovaných v jižní části ostrova a rozdělených na sedm úseků, každý s jednou poplachovou stanicí. Francie má nepravidelnou síť hlásné služby, jejíž některá těžiště leží v oblastech hospodářsky důležitých.

V Německu (A. Giesler) je třeba pravidelné sítě hlásné služby, protože ohrožení je možné z většiny světových stran.

Teoreticky se skládá tato síť ze čtverců se stranami asi 80 km dlouhými, což vyplývá z technických podmínek spojovacích možností, splnitelných uvnitř plochy takového rozměru. Vyplývá to také z úvah taktických, neboť lze předpokládat, že za letu uvnitř prostoru uvedených rozměrů, t. j. během asi půlhodinového letu, útočník sotva podstatně změní směr svého letu.

Podle příkladů z uvedených tří států není nesnadné voliti systém vhodný pro poměry naše, respektive shledati, zda námi volený systém je účelný.

Je logické, že se struktura naší hlásné služby bude řídit těmito okolnostmi a podmínkami:

sousedstvím států, které nás mohou ohroziti; zeměpisnými celky našeho státu; spojovacími celky státní telefonní sítě; důležitostí krajů (měst) se zřetlem na nutnost OPL.

Zdá se, že naše podmínky se nejvíce přibližují podmínkám, které považuje A. Giesler za dané pro Německo.

Potřebujeme tedy mít síť hlásné služby, jejíž jednotlivé úseky (obvody) mají asi 80 km².

Cílem k hranicím musí býti obvod hlásné služby vybaven dvěma liniemi hlásek, vzadu pak jednou linií, která by byla zároveň přední linií obvodu vnitrozemského.

Tím by byla zaručena spojitost hlásné sítě.

V názorech o nutnosti takové spojitosti jsou zajedno asi všude, jak Angličané ve svém „dispatching systému“, tak i Němec A. Giesler ve svém „Maschennetz“ systému a Vauthier ve svém „maille d'observation“. Názory se neliší ani v požadavku na rozstupy mezi hláskami (8—12 km) a na složení hlásek (5—6 mužů). A. Giesler požaduje lehký pozorovací výstroj hlásek (mapy, hlásné růžice, brýle proti slunci, dalekohled a psací potřeby). Rozumí se, že výstroj a výzbroj hlásek vojenských je polní. Mapu (nejlépe 1—2 listy 1:75.000) potřebuje hláska nejen proto, aby našla své stanoviště a seznala stanoviště sousední, ale aby v čas potřeby mohla i měnit své stanoviště.

Nemožné často pozorování proti slunci vyžaduje vybavení jednoduchými slunečními brýlemi. Hlásnou růžici je možno improvizovati užitím ciferníku kapesních hodinek, orientovaných na sever. (Letí-li na př. nepřátelská skupina ve směru jihovýchodním, lze směr označiti číslicemi 10—4.) Nezbytné jsou ovšem hodinky na zjišťování chvíle přeletu letounů.

Jednotný je názor, že jako spojovací prostředek hlásek se sběrnou (poplachovou stanicí) je vhodný jen telefon.

Užití radiotelegrafie, třebaže je to prostředek nejmodernější a proto zdánlivě nejlepší, nebylo by asi vhodné doporučovati, leda snad jako prostředku zdvojnásobení.

Je to prostředek nákladný, uvážíme-li velký počet vysílacích stanic, které by bylo třeba míti v pohotovosti (při tom by tedy ležely ladem), ale které by bylo třeba také stále nahrazovati a obměňovati, protože tento prostředek je přec jen ještě v neukončeném vývoji. Bylo by také třeba zvýšit i početní stav hlásek a těžko by bylo lze čeliti možnostem naslouchání a rušení nepovolanými osobami.

Tím by nebylo učiněno zadost jednomu z hlavních požadavků zpravodajské služby: přispěti k uklidnění obyvatelstva. Množila by se nedorozumění a tím i plané poplachy. Potíže, které se vyskytnou při hojném užití četných radiotelegrafických stanic u armády v poli, by se jen ještě rozmnožily.

To ovšem neznamená, že by nebylo vhodné a účelné užití radiotel. stanic na některých obzvlášť důležitých místech hlásných pásem anebo k dávání přímých návštějí stihacím jednotkám a také důležitým podnikům jakožto nejpravděpodobnějším cílům útoku.

Zvláštní kapitolou celého problému hlásné služby je složení hlásky co do kvality osob. Tuto, po mém soudu velmi důležitou kapitolu, nevyčerpává žádný z uvedených autorů v míře, jaké by zasluhovala. Předem nutno upozorniti, že nikdo již nepomýšlí na to, ponechati hlásnou službu osobám, stojícím mimo vojenskou organizaci.

Již za války dospěli brzy k tomuto poznání obzvlášť Němci po velmi smutných zkušenostech. „Hlásná služba v roce 1914 neexistovala. Návěští o nepřátelských náletech se sbíhala se všech stran, od policie,

posádkových velitelství i od soukromých osob. Na př. dne 4. srpna 1914 byl vojenskému detachmentu v Kruppových závodech hlášen z různých míst během 20 hodin nálet úhrnem 6 vzducholodí a 6 letounů. Tyto vzducholodí a letouny existovaly však jen v představě pozorovatelů.“ (Poznámka z Luftwacht, květen 1928, uvedená v *Le danger aérien et l'avenir de pays.*)

Četnými planými poplachy bylo obyvatelstvo ohrožených oblastí tak vzrušováno, že život se stával nesnesitelným. (Opak toho, čeho chceme dosíci hláskou službou dnes!)

Proto již 1. července 1915 zřídili Němci jednotnou hláskou službu a použili k ní personálu odňatého i letectvu (!), které jistě nemělo mnoho lidí nazbyt, aby konečně byla učiněna přítrž planým poplachům — způsobovaným většinou záměnou vlastních letounů za nepřátelské, byl-li na př. pozorovatelem někdo, kdo ještě v životě letoun neviděl.

Hláská služba se pak, jak poznamenává něm. generál Hoeppner, velmi dobře vžila a osvědčila, takže byla pro zásluhy uznána oficiálně za službu polní, se všemi z toho vyplývajících výhodami.

Dalo by se shrnouti dosti literatury, kdybychom chtěli dokazovati, že jsme stále ještě nedosáhli vrcholu v organizaci, ani kdybychom to srovnávali s výsledky dosaženými ve světové válce.

Chceme-li učiniti zadost požadavkům účelnosti a úspornosti, musíme začít právě u základních buněk celé organisace, u hlásek.

Účelnost.

Hláška musí nepřátelský letoun především zjistit (identifikovat) a pak hlásit. Není to snadný úkol, zjistiti typ a příslušnost letounu neb jej alespoň popsati — nemáme-li dosti zkušeností a cviku. Je to jako s automobily. Vlastník auta, šofér z povolání neb i člen pomocného personálu neb odborný dělník spíše rozezná a popíše typ auta, než někdo neintereso- vaný. Je třeba značného zájmu a cviku, než dosáhneme určité zkušenosti. Podobně je tomu s letouny. Letec aneb i jiná osoba, mající co činiti s letouny (na př. dělostřelec proti letadlům), spíše identifikuje nebo popíše zpozorovaný letoun než kdokoliv jiný.

A nejde jen o zjištění nebo popsání letounů. Jde také o odhadnutí výšky, o přesné určení směru (na nějž často působí vliv snášejiho větru), o popsání sestavy skupin a o jiné ještě věci. Kde a jak máme dosáhnouti žádoucího stupně výcviku u osob, stojících jinak zcela mimo leteckou činnost? Obzvláště při zkrácené služební době! Je na bíle dni, že by bylo dobře, kdyby alespoň jeden člen hlásky, nejlépe velitel, sloužil kdysi u letectva, aby měl dostatečné zkušenosti a cvik ze své služební doby. Časem se rozmnoží zálohy letectva do té míry, že bude lze snadno každé hlásce přidělití jednoho bývalého příslušníka letectva. Je vůbec třeba věnovati velkou péči výběru velitelů hláské služby, jedné to z nejdůležitějších služeb ve válce — jak tomu je na př. v Anglii. Tam se při mírových cvičeních vyskytly případy, že se i vyšší důstojníci, dokonce i jeden generál v. v., nabídli k dispozici jako velitelé hlásek.) Druhým důležitým činitelem hlásky je osoba, zaručující spolehlivost spojení. Tu záruku dává před každým jiným příslušník telegrafních voj. útvarů nebo osoba, která u nich sloužila. On pečuje o dobré připojení polního telefonu k státní telefonní síti, odstraňuje menší závady, obsluhuje telefon, mluví do telefonu. Ani způsob, jak se do telefonu mluví, není věc podřadná. Osoba nevyjadřující se srozumitelně může hlášení

prodloužit o celé minuty a v hlásné službě mají i minuty značný význam.

Vidíme, že základní složkou hlásky je osoba, která odborně zjišťuje (letec), a osoba, zaručující dobrý chod spojení (telefonista). Ostatní mužstvo hlásky může být bez výcviku; stačí, mají-li tyto osoby dobrý zrak a sluch — jinak mohou být pro vojenskou službu i vůbec nevyhovující, ba nemusí ani být vojáky.

Zde se blížíme k návodu, jak možno co nejlépe splnit druhý požadavek celé organizace, úspornost. Uvažme, kolika osob je třeba, má-li se střídání v hlásce dít tak, aby se pozorovatelé fyzicky nevyčerpávali. Podle pravidel o střídání v každé strážní službě je třeba tří osob na 24 hodiny a dvojnásobného počtu osob pro dobu další, má-li být neúnavná pozornost každého pozorovatele zajištěna. Tedy celkem nejméně 6 osob, počítáme-li v to i velitele a telefonistu. (A. Giesler počítá s 9 muži i s velitelem.)

Odhadneme-li pak na př. délku našich hranic asi na 1900 km a stanovíme-li podmínku jen dvou pásem hlásek podél hranic, s rozstupem 7—8 km, potřebovali bychom asi 500 hlásek. Po 6—9 mužích to činí 3000—4500 osob. Připočteme-li k tomu hlásky ve vnitrozemí a jiné funkce hlásné služby a poplachových stanic, dospějeme k slušnému počtu branců, o který ochuzujeme vojska v poli. Za takovou cenu ovšem nemůžeme propagovati zlepšování a rozšiřování hlásné služby; byli bychom v přímém rozporu s požadavky obrany, jak jsem je s počátku uvedl („přísné šetření sil“).

Proto by stačilo, — jak jsem již také naznačil, kdyby hláska měla toliko dva členy-vojáky, ale za to odborníky, a doplnila se osobami fyzicky vadnými, pro pole nevyhovujícími — a třebas i nevojáky. (Nejlépe by se hodily osoby ve věku 16—18 let.)

Je-li hláska vhodně umístěna (a to je podmínka), t. j. na místě, kde není parazitních zvuků, slyší blížící se letoun dříve, než jej vidí (normálně asi na 10 km). V noci pak je odkázána jen na sluch. Proto navrhuje Merzari (Rivista militare italiana, citovaná Vauthierem) užití jednoduchých naslouchacích přístrojů. (Snad by se namnoze uplatnili i slepci, mající obzvlášť vyvinutý sluch.) Aby se dosáhlo úspěšnosti a účelnosti, nesmí se opomíjeti ani sebe nepatrnější možnost zlepšení.

Profesionalisace orgánů hlásné služby musí být arci uplatňována i v ostatních složkách hlásné služby, nejvíce pak v poplachových stanicích a v ústřednách hlásné služby; to znamená, že příslušníci nebo bývalí příslušníci letectva neb aspoň dělostřelectva proti letadlům musí být vedoucími činiteli i v těchto místech, spolu s odborníky v službě spojovací.

Připomeňme si naše různá cvičení a řekněme si, kolik tam bylo odborníků tohoto druhu přiděleno!

Uvažme, že sběrný hlášení hlásné služby (poplachové stanice) mají zprávy hlásek posuzovat, hodnotit, třídit a zužitkovat, to znamená, takřka rozhodovat o vyhlášení poplachu, o místech, o době poplachu a o vyprovokování startů stíhačích jednotek a j.

Představme si, že tento úkol provádí důstojník nižší hodnosti (na závěrečných cvičeních byli veliteli poplachových stanic i aspiranti) a k tomu jiné zbraně než letectva nebo DPL., a představme si konkrétní příklad:

Dojde hlášení, udávající let skupiny letounů, jejichž příslušnost a typ nebylo lze pro dálku zjistiti.

Hlášení je doplněno popisem letounů, udávajícím počet motorů, počet křídel a způsob, jak jsou umístěna, jakož i tvar skupiny.

Podle oznámení našich bombardovacích jednotek očekáváme přibližně v stejnou dobu návrat vlastní skupiny. A nyní tedy otázka, je to naše skupina či nepřátelská? Popis typu, hlášený hláskou, může napomoci k odpovědění na tuto otázku a tím i k rozhodnutí o poplachu, ale jen tehdy, je-li velitel poplachové stanice v této věci zkušeným odborníkem: rozhodovat se musí neobyčejně rychle, není kdy na úvahy a listování v pomůckách! Dnes již ani tento požadavek není nesplnitelný, neboť je již dosti leteckých důstojníků vyšší hodnosti — pro polní službu nezpůsobilých — aby se těch několik míst velitelů poplachových stanic dalo dobře obsadit — alespoň na počátku války. Jak jsem již vzpomněl, neváhali Němci v roce 1915 ochudit letectvo i o letce k polní službě způsobilé, jen aby zajistili bezvadný chod hlášené služby.

Ačkoliv na pojmenování jinak tolik nezáleží, přec jen vhodná terminologie napomáhá k správnému pojetí úkolu. Němci jasně rozlišují ve zpravodajské službě hláskou službu (Meldedienst) a poplachovou službu (Warndienst). V této službě pak je Warnzentrale (poplachová stanice), Warnvermittlung (zprostředkování poplachu) a Warnstelle (místo poplachu). Hlásná služba v praxi končí v poplachové stanici. Ta je nejvyšším orgánem hlášené služby úseku a základní složkou poplachové služby. Místa poplachu jsou místa (města neb objekty neb aktivní jednotky OPL.), která dostávají návštěi a rozkazy k poplachu. (Také v tom shledáváme stejný způsob hlášení u většiny států: 1. dávat návštěi; 2. vyhlásit poplach; 3. dávat návštěi, že nebezpečí minulo.)

Poplachová stanice nemusí skrbliti s dáváním návštěi — neboť to se dotýká jen mizivé menšiny osob, zato však k rozkazu k poplachu je oprávněna jen v nejnaléhavějším případě, aby byl snížen počet planých poplachů na míru co nejmenší. Odpovědnost je velická, proto je oprávněn i požadavek značné zkušenosti a autority, tedy i vojenské hodnosti velitele poplachové stanice. Pak se nestane, že na hlášení o přeletu hranic jediným nepřátelským letcem vyhlásí poplachová stanice poplach velkoměsta a že vyprovokuje start celé stíhací jednotky. Pak se nestane, že bude vyhlášeno planých poplachů do omrzení a že se nakonec i skutečné nebezpečí ignoruje jak se strany pasivních, tak i aktivních prostředků.

Nedotýkám se organisace HVL. (hlavního velitelství letectva) a jeho významu; nespadá to do rámce tohoto pojednání. Zdůrazňuji jen, že si nelze představit, že by tento orgán byl bez zájmu o chod zpravodajské služby obrany proti letadlům. Naopak on musí býti za tuto složku, za její dobrý chod (a proto i za její dobrou organizaci) plně odpovědný.

O nutnosti dobré ZOPL. nemůžeme pochybovat. Upravit a ucelit organizaci ZOPL. nevyžaduje, použije-li se k tomu existujících již složek a orgánů, žádného zvláštního nákladu. Naopak, účelnou organizací se ušetří zbytečných výdajů na místech jiných.
